

De meervoudige functie van het bos in Nederland

1906]

A. STOFFELS
(Directeur Staatsbosbeheer, Utrecht)

In de loop der eeuwen is de betekenis van de bossen voor de mens sterk gewijzigd. Aanvankelijk was het bos jachtterrein en leverancier van vruchten, honing e.d. Het diende voor de voedselvoorziening van de mens. In de Karolingische tijd werd de jacht in de eerste plaats beoefend voor het verkrijgen van bont en huiden. Weer later werden de bossen ingeschakeld bij het agrarische bedrijf; de bossen dienden als weidegrond voor het vee. En uit het bos haalde men strooisel voor de stallen alsook gerief- en brandhout. De bevolking verkreeg het servituut om de bossen voor dit doel te gebruiken.

Deze gebruiksrechten vormden een zware belasting voor het bos en de wildstand, vooral toen de bevolkingsdruk groter werd. Aan het begin van de vorige eeuw verdienden vele bossen nauwelijks die naam meer.

De invoering van de kunstmest maakte de gebruiksrechten overbodig. Aan het einde van de vorige eeuw, maar vooral in de jaren 1910—1940 werd veel bos op woeste gronden aangelegd en werden bestaande bossen verbeterd. Waren de bossen in Nederland voor de tweede wereldoorlog nog vooral van belang voor de houtproductie, de jacht en in bepaalde gevallen voor de bescherming van de bodem tegen verstuiving, in de laatste jaren ziet men, dat de bossen steeds meer ingeschakeld worden voor recreatie en tourisme.

Daarnaast tonen de instanties, die zich bezig houden met landschapsverzorging en natuurbescherming, in toenemende mate belangstelling voor het bos. De te treffen beheersmaatregelen worden dan ook mede door deze beide richtingen bepaald.

Voor alle bossen, met welk oogmerk zij ook in stand worden gehouden, geldt dat zij geregeld hout opleveren. Dit vindt zijn oorzaak in het feit dat bos moet worden onderhouden wil het niet te gronde gaan. Tot de belangrijkste middelen die de beheerder hierbij ten dienste staan behoren de dunningen en de eindhak.

Het is het streven van het moderne bosbeheer om die maatregelen te treffen die de bossen aan alle vorengenoemde doelstellingen dienstbaar maken.

De huidige sterke trek van het publiek, op vrije dagen en in de vacaties, naar beboste gebieden is een verschijnsel dat te danken is aan onze grotere welvaart, de bevolkingsaanwas en het gemak waarmee men zich in korte tijd over grote afstanden kan verplaatsen. Deze ontwikkeling heeft vele gevolgen voor de eigenaren van het bos. Het brandgevaar wordt vergroot, de kansen op vernieling en vervuiling nemen toe, het wild wordt verontrust. Het gevolg is hogere kosten voor toezicht, onderhoud en verzekering.

De Staat heeft zijn bossen voor het publiek vrij toegankelijk gesteld en treft voorzieningen om deze bossen aantrekkelijker te maken voor de verschillende groeperingen van bezoekers, alsmede de opnemingscapaciteit te vergroten. Ook de gemeenten hebben hun bossen voor het publiek opengesteld. Het bosbezit van verenigingen en stichtingen van algemeen nut is ook voor het publiek toegankelijk, zij het dat hier en daar door de uitgifte van toegangskaarten enige beperking wordt gesteld.

Van de particuliere beseigenaren mag men niet verwachten, dat zij hun bezittingen voor het publiek openstellen en daarvoor alle kosten zelf dragen. Van de Natuurschoonwet-1928 mag men in het algemeen stellen, dat zij goed heeft gewerkt. Door de verlichting van de fiscale lasten, in het bijzonder bij openstellen van het bezit was het voor vele eigenaren mogelijk hun bossen goed te onderhouden.

Door stijging van de arbeidslonen en de stijging van lasten, niet gepaard gaande met een evenredige verhoging van de houtprijzen, is de economische situatie voor de bosbouw in Nederland vooral de laatste jaren steeds moeilijker geworden. De fiscale tegemoetkomingen van de Natuurschoonwet 1928 zijn thans onvoldoende om de kosten van instandhouding en openstelling te kunnen opvangen. Het is daarom verheugend, dat in het ontwerp-rijksbegroting voor het jaar 1966 gelden zijn opgenomen om aan de eigenaren van bossen bijdragen te verlenen voor de instandhouding en openstelling. De Tweede Kamer der Staten-Generaal heeft deze begroting reeds aanvaard. De behandeling in de Eerste Kamer kan spoedig worden verwacht.

De meervoudige doelstelling van het bos is niet alleen in Nederland maar ook daarbuiten een feit geworden. Zo vormde dit het centrale thema op het Wereldbosbouwcongres in 1960 te Seattle. Maar ook bij de coördinatie van het bosbouwbeleid binnen de Europese Economische Gemeenschap speelt deze meervoudige doelstelling een belangrijke rol.

Veel studie zal in de toekomst nodig zijn. En ik denk hierbij niet alleen aan het toegepaste bosbouwkundige onderzoek dat leidt tot kostenbesparing, betere teeltmethoden, verhoging van houtproductie en verbetering van de kwaliteit van het hout, maar ook aan alle onderzoek dat nodig is om de juiste beheersmaatregelen te leren kennen die noodzakelijk zijn voor het in stand houden van het bos als onderdeel van het landschappelijk schoon, als natuur-object en als gebied voor het bezoekende publiek.